

CYNICAL THEORIES: HOW ACTIVIST SCHOLARSHIP MADE EVERYTHING ABOUT RACE, GENDER, AND IDENTITY – AND WHY THIS HARMS EVERYBODY

Helen Pluckrose i James Lindsay, Pitchstone, Durham, NC, 2020., 352 str.

Lora Begović

Fakultet političkih znanosti
Sveučilište u Zagrebu

E-mail: lora.begovic@studenti.fpzg.hr

Recenzija knjige
Zaprimljeno: 25. 10. 2021.
Prihvaćeno: 12. 11. 2021.

Knjiga *Cynical Theories: How Activist Scholarship Made Everything about Race, Gender, and Identity – and Why This Harms Everybody* ("Cinične teorije: kako je aktivistička znanost sve svela na rasu, rod i identitet – i zašto to škodi svima") Helen Pluckrose i Jamesa Lindsaya bavi se pitanjem političkog razvoja postmodernističke paradigme u društvenim znanostima. Pluckrose i Lindsay kritiziraju stajalište koje se naziva "društvenom pravednošću" (*Social Justice*) izvodeći ga iz ideja francuskih mislioca 1960-ih godina, primarno Michela Foucaulta i Jacquesa Derride. Njihova djela promatraju se kao izraz razočaranosti marksizmom i liberalizmom koji je doprinio razvoju fašizma te skepticizma prema modernoj znanosti i tehnologiji, a razvoj postmodernističke paradigme također je povezan s propašću svjetskih carstava i preispitivanjem kolonijalizma.

U naznačenom povijesnom kontekstu, Foucault, Derrida, Lyotard i drugi teoretičari razvili su ideje o strukturama moći koje je ponajprije moguće zamijetiti u jeziku koji se koristi u određenom društvu. Postmodernistički teoretičari odbacili su ideju objektivnog znanja i spoznatljive istine, vjerujući da ono što se može spoznati ovisi o promjenjivom sustavu moći i hijerarhija u društvu (tzv. dva načela postmodernizma), a teme koje su dio njihovog diskursa su: zamaglivanje granica i kategorija koje su općeprihvaćene, naglašavanje moći jezika, kulturni relativizam te gubitak individualnog i univerzalnog kao pojmova koje smatraju besmislenim (str. 59-61).

Postmodernizam se u takvom obliku zadržao unutar akademskih krugova sljedeća dva desetljeća kada počinje gubiti na popularnosti. Naime, zbog radikalnog skepticizma, teorijski postmodernizam nije imao prevelik potencijal za djelovanje. To će se promijeniti u osamdesetim godinama prošlog stoljeća kada počinje postupno jačanje sigurnosti u postmodernističke postupke. Postmodernisti otkrivaju društveni problem nejednakih mogućnosti sudjelovanja u strukturama moći. Rastom sigurnosti u tezu o dominantnoj skupini koja tlači manje privilegirane putem vidljivih i nevidljivih metoda, postavlja se etički imperativ djelovanja u svrhu razotkrivanja nepravednih struktura u svim segmentima društva.

Tijekom ovog perioda, razvijaju se brojne podvrste primijenjenog postmodernističkog pokreta. Prvo se razvija postkolonijalna teorija koja inzistira na tome da se povijest mora ponovno proučiti iz perspektive takozvanih gubitnika, tj. bivših koloniziranih zemalja, jer se njihovo iskustvo dugo obezvrjeđivalo zapadnjačkim

vizijama o civilizacijskoj misiji. Također se razvija kritička rasna teorija koja razotkriva da se protiv rasizma nije dovoljno boriti putem zakona, već on prožima društvo što je potrebno razotkriti i promijeniti. Nadalje, *queer* i feministička teorija pronašle su zajednički cilj u rušenju onoga što se smatra "normalnim" u pogledu rodni kategorija i rodni uloga, stavljajući naglasak na zamaglivanje postojećih kategorija kako bi se pokazalo da se radi o društvenim konstruktima. Usporedno se razvijaju i studije o invalidnosti i debljini (*disability and fat studies*) koje postavljaju izazove modernoj medicini, inzistirajući na tome da problemi nisu vezani za pojedince, već se radi o nedostacima društva koje nije spremno prilagoditi se svim svojim članovima.

Posredovanjem svih ovih teorija i postupnim pojednostavljivanjem njegovih teorijskih postavki, postmodernizam se postepeno širi, prvo u akademskim krugovima, a zatim, u trećoj fazi, koja prema autorima nastupa nakon 2000. godine, postaje sve vidljiviji u široj javnosti. Štoviše, nakon 2010. postaje gotovo jedini prihvatljiv način govora u javnom prostoru u zapadnim liberalnim demokracijama. Postmodernistički principi postaju prihvaćena Istina (velikom početnim slovom kako to navode i autori) pa se svatko tko ih kritizira izlaže opasnosti oštrog napada na društvenim mrežama, gubitka posla, reputacije pa i kaznenog progona za govor mržnje. Uloga sveučilišta u takvom razvoju događaja je neupitna. Sveučilišta su bila i mjesto rađanja postmodernističkih ideja i njihovog razvoja i posrednog širenja putem svojih studenata.

Pluckrose i Lindsay su testirali koliko je daleko doista otišao postmoderni pokret ponovivši eksperiment fizičara Alana Sokala (v. Sokal 2002a; 2002b) u novom kontekstu. Napisali su dvadeset "znanstvenih" radova satiričnog sadržaja pisanih popularnim postmodernističkim jezikom, baveći se u njima kulturom silovanja, transfobijom, feminizmom, heteronormativnošću, strahom od debljine (*fatphobia*), *queer* teorijom itd. Tekstovi nisu imali nikakvu znanstvenu podlogu. Unatoč tome, šest ih je prihvaćeno za objavu u znanstvenim časopisima, a sedam radova još je bilo u procesu recenziranja kada je eksperiment završio.

Slično kao što je to izrazio Sokal 1990-ih, Pluckrose i Lindsay ukazali su na problem odmicanja od objektivne znanosti radi dodvoravanja raširenim ideološkim preferencijama. Usprkos pomalo komičnom tonu njihovog eksperimenta, Pluckrose i Lindsay inzistiraju na velikoj opasnosti u popularizaciji postmodernističkog aktivističkog pristupa. Ne samo zbog toga što sveučilišta, radna mjesta i društvene mreže postaju mjesta ekskluzivna za samo jednu vrstu diskursa i zato što pojedincima to može predstavljati veliku prepreku u karijerama, već i zato što ovaj pokret potpaljuje reakcionarni odgovor desnog populizma koji smatra "Istinu prema Društvenoj Pravdi" napadom na slobodu govora, tradiciju i općom devolucijom društva. Oba ova pokreta obilježava snažna emocionalna motiviranost koja mobilizira mase i potencijalno vodi eskaliranju nesuglasica u političko nasilje.

Stoga Pluckrose i Lindsay traže političku metodu koja bi smirila tenzije i nesigurnost koje ovaj sukob ideja uzrokuje. Odgovor vide u liberalizmu za koji smatraju da je donio napredak na poljima rasne, spolne, seksualne i inih jednakosti i to prije negoli je postmodernizam postao prevladavajuća filozofija. Liberalizam se poziva na objektivnu znanost za koju smatra da nije ideološki obojena niti je zatvorena za pripadnike bilo koje društvene skupine. Liberalizam tvrdi da je slijep za boju kože, spol i ostale ljudske odrednice te svakog promatra kao pojedinca u okviru jednog univerzalnog morala ljudskih prava. Time je, prema autorima, moguće pomiriti dvije strane sukoba, postmodernističke fanatike i desne populiste.

Ipak, pitanje je koliko je povratak prevlasti liberalizma realna opcija. Autori "Istinu prema Društvenoj Pravdi" tretiraju kao srednjovjekovne dogme koje je liberalizam uspio neutralizirati politikama tolerancije, objektivnosti i pozivanja na razum. Iako to jesu načela koja se vezuju za liberalnu ideju, uspješnost njihove primjene povijesno nije neupitna niti u okcidentalnom kulturnom krugu, a još manje jamči da je liberalizam opće prihvatljiva ideologija u globaliziranom svijetu. Liberalizam pruža malu utjehu za konzervativce zabrinute za svoj oblik života, a nije opcija postmodernistima koji nastoje revolucionarno izmijeniti postojeći društveni poredak. Autori ne nude posebno jak argument zašto bi novi uzlet liberalnih ideja uopće bio izvediv, a kamoli uspješan u mirenju različitih strana u političkom sukobu.

Zaključno, knjiga Helen Pluckrose i Jamesa Lindsaya *Cinične teorije* predstavlja kvalitetan i aktualan pregled postmodernističkih ideja koje su iz akademskog svijeta prodrle u suvremeno zapadno društvo. Autori kroz knjigu iskazuju zabrinutost zbog postmodernističkog radikalnog skepticizma i kulturnog relativizma te strahuju da će daljnja prevlast aktivistički transformirane postmodernističke ideologije dovesti do jačanja političkog sukoba između desnice i nove ljevice. Rješenje tog sukoba vide u revitalizaciji liberalnih načela objektivnosti i racionalnosti. S obzirom na to da postmodernističke teorije zauzimaju sve veći prostor u javnosti, problemi koje liberalna kritika prepoznaje kao ključne sigurno neće ostati jedina reakcija, no ona svakako predstavlja važan doprinos u suočavanju s političkim naslijeđem postmodernizma.

Literatura

- Sokal, A. (2002a). Nadilaženje granica: prema transformativnoj hermeneutici kvantne gravitacije. *Diskrepancija*, 3(5-6), 65-90.
- Sokal, A. (2002b). Fizičarev eksperiment s kulturalnim studijima. *Diskrepancija*, 3(5-6), 91-94.